UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Coniugium

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

...ſæpe,atq; id genus aliæ figuræ omnes prouerbium ſapiunt.
Crepitu probabis πλαταγῇ δοκιμάσεις.
De iis qui ridicule explorant alterius in ſe animum.
Qualis vir,talis oratio. οἷος ὁ τρόπος, τοιοῦτος ἐστὶ καὶ ὁ λόγος.
Seneca in epiſt. Apud Græcos, inquit, in prouerbium ceſſit, Talis ...nibus fuit oratio, qualis vita. Den Eſel kennet man bey den ...ren vnd bey den worten einen Thoren.
Quanquam non dixeris,tamen apparet è pelle. εἰ μὴ λέξεις, ἀπὸ ... φαίνει.
Res ipſa redarguit mendacem, & oris habitus. Vnde illud Cice... Niſi fingeres,non ſic diceres.
...nus apparet,quæ plantæ frugiferæ futuræ. αὐτίκα καὶ φυλλ... ἐπικάρπια ἔσεσθαι.
E puerie elucet indoles futuræ probitatis. Es krimmet ſich ... was ein guter Hack werden ſoll. Was zur Neſſel werden ... fanget zeitlich an zu brennen.
Leonem videre, hoſtium prælia portendit. λέοντας ἰδεῖν δυσμενῶν ...
Tralatum vel à ſomniorum coniecturis, vel ab obſeruantibus ...
Mortuos videns. νεκροὺς ὁρῶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.
Refertur à Suida, tanquam vulgo iactatum de diuinatione quæ ... ab inſomnij ſuperſtitione omnium vaniſſima. Id tamen ita ... quod mors finis ſit omnium huius vitæ malorum.
Mortuus per ſomnum,vacabis curis. θανὼν καθ' ὕπνους, φροντίδων ...
Verſiculus vulgo iactatus apud Græcos. Exiſtimabant enim eum, ... ſe mori ſomniaſſet, à curis moleſtiisq; liberatum iri, quod mors ... doloribus imponere videatur.

❡ Fabvla.

Pater & Materfamilias.

...cum quodam mulier iracunda & moroſitate intole... familiæ. Hic cognoſcendi cupidus, vtrum ſua ne tan... an etiam paterna domus ferre illam nequiret,bona cum ... magna res agatur, ad patrem eam remittit. Poſt dies ... reuocatam interrogat,quam recte ſibi cum familia pa... miſſet? Bubulci,inquit illa, & paſtores mihi viſi ſunt of... præſentia,Ibi vir,mulier exclamans,inquit,ſi grauis & in... qui prima luce domo egrediuntur, & eadem poſtrema ...tur: quid de aliis ſuſpicandum,cum quibus totos dies ver...
...gendum,ſæpenumero magna de paruis reſciſci, & incerta ... explorari ſolere. *Ioach. Camer. Fab. Æſop.*
Vide Opin. o.

Coniugium.

❡ Definitio et Etymol.

...ivgivm, ſiue Matrimonium eſt viri & mulieris coniun... indiuiduam vitæ conſuetudinem continens,cum diuini & ... iuris communicatione. *In Sum.27.q.2.§.ſane.c.illud. extr. ...ſumpt.*
Coniux & coniugium à communi iugo dicuntur: metaphora ... à bobus eodem aſſuetis iugo: qui, poſteaquam concordes ... alſietudo,commode ferunt iugum. *Iacob Spiegel in Lexico ...C.*
...iugium, συζυγία, duorum in vnam carnem coniunctio: Sub ... coniuncti dicuntur maritus & vxor. Hebr. *Catumah*, à ... affinitatem contraxit ,propinquitatem iniuit per deſpon... Comprehendit omnes gradus affinitatis.

❡ Loci Biblici.

...iugium inſtituitur, *Geneſ.2.v 24.* confirmatur & ſancitur,9. ...ibus honorabile eſt, *Hebr.*13.4. continere ſe non valentibus ...um, *1.Cor.7.v 2.9.* itaque non ſpernendum, *Matth.9.v.12. ...Matrimonium.* Coniugii arctiſſimum & indiſſolubile vincu... *...2.24. Matth.5.32.& 19.5. Marc.*10.11. *Luc.*16.18. 1.*Cor.*7. ...od nemo præter Deum ſoluere poteſt, *Matth.*19.6. Relin...tur homo propter coniugem ſuam patrem & matrem, ...2.24. *Matth.*19.5. non ſimpliciter,ſed κατά τι, comparatiuè ...do, id eſt, illud potius faciat, quam vt vxorem deſerat. ...orum mutua obligatio, 1.*Corinth.*7.v.3.4. ſolicitudo,v.33. ... primo anno à belli exercitio immunes, *Deuteron.*24.*v.5.* ... prohibitio diabolica, 1.*Tim.*4.3. Coniugum officia, *Epheſ.* ... *1.Pet.3.v.6.7.8.* Coniugium ſpirituale inter Deum & Eccle...am, *Cantic.12.3.& c.cap. Eſa.*50.1. *Ier.*31.22. *Ezech.* 16. *v.*7.8. ...2.20. *Matth.*9.15.& 22.2.& 25.5. *Marc.*2.19. 2.*Cor.*11.2. *Apoc.* ...& 21.v.2.9. Iuramento ſancitum, *Ezech.*16.v.8. *Vide Epheſ.*5.

❡ Sententiæ Patrvm.

Quia ægritudini ſemper conſulendum eſt; propterea ſi contigerit primo priuari coniugio, ſi voluerit ſecundas vel tertias inire nuptias,nullum de illis peccatum habebit,ſi eas caſtè ſeruauit,& ſi fuerit aliquis coniugalis exceſſus, qui tamen legitimum non violet thorum,habet nonnullum,ſed veniale peccatum. *Auguſt. de fide ad Petrum.*

Matrimonium non eſt, vbi datur opera, ne fœmina pariat. *Auguſt. l.2. de mor. Mani.*

Bene vtitur malo concupiſcentiam reſtringens connubio. *Auguſt. de pueror. bapt.*

Coniugum diſſenſio totius domus eſt perturbatio. *In Pſal.35.*

Coniugium humile melius eſt virginitate ſuperba. *In Pſal.99.*

Propemodum non inferioris virtutis eſt eo abſtinere coniugio, quod aliquando delectauerit, quam coniugii oblectamenta neſcire. Copula nuptialis non eſt quaſi culpa vitanda, ſed quaſi neceſſitatis ſarcina declinanda. *Ambr. de viduit.*

Tolle,quod peius,& per ſe non erit bonum nubere. Vide qualia ſunt matrimonia,quæ lupanaribus præferuntur. *Hieron. in epiſtola quadam.*

Sicut boni filii adulterorum nulla defenſio: ſic mali filii coniugatorum nullum crimen eſt matrimonii: quia non in ſeminibus, ſed in voluntate naſcentis cauſa vitiorum eſt atque virtutum. *In Epiſt. ad Ruffinum.*

Bonum eſt coniugium, ſed mala ſunt, quæ circa illud ex huius mundi cura ſuccreſcunt. Dum ergo tenetur, quod non nocet ex rebus iuxta poſitis,committitur plerunque quod nocet.

Sicut ſæpe rectum mundumq; iter pergimus,& tamen ortis iuxta viam vepribus per veſtimenta retinemur. In via quidem munda non offendimur,ſed à latere naſcitur,quo pungamur. *Greg 12. Mor.*

Qui tentationum procellas cum difficultate tolerant, coniugii portum petant: Melius eſt nubere,quam vri. Sine culpa enim ad coniugium veniunt,ſi tamen nec dum meliora deuouerunt. *ibid.*

Quos Deus coniunxit,homo non ſeparet,ſubaudi violenter, ſine lege,abſque ratione. Non enim homo ſeparat,quos pœna damnat, quos reus accuſat,quos maleficium coarctat. *Iſidor. ſuper Matth. cap.19.*

Quemadmodum ſi vides hominem aſſidue amicitias medicorum colentem,ex hoc ſtatim intelligis,quod infirmus eſt ſic & cum videas ſiue virum, ſiue mulierem de dimittendis vxoribus aut viris legem interrogantes,cognoſce,quia vir ille laſciuus eſt, & mulier illa meretrix eſt. *Chryſ. ſuper Matth.29.*

Omnis cauſa,per quas naſcitur, per ipſas abſoluitur cauſas: matrimonium enim non facit coitus,ſed voluntas: & ideo non illud ſoluit ſeparatio corporis,ſed ſeparatio voluntatis. *ibid.*

Sicut crudelis eſt & iniquus,qui caſtam dimittit: ſic fatuus eſt & iniuſtus,qui retinet meretricem. *ibid.*

Coniugibus Chriſtianis Dominus præcepit,ne quiſquam dimittat vxorem,excepta cauſa fornicationis. Vbi autem quælibet ex eis perſona infidelis eſt, conſilium Apoſtoli attendatur, vt ſi infidelis conſentit habitare cum viro fideli,vir non dimittat vxorem. Similiter & vxor fidelis virum,ſi cum illa habitare conſenſerit. Quod infidelis,inquit, diſcedit, diſcedentis non eſt ſeruituti ſubiectus frater aut ſoror in huiuſmodi? Id eſt, ſi infidelis noluerit eſſe cum coniuge fideli, hic agnoſcat fidelis ſuam libertatem, ne ita ſe ſubiectum deputet ſeruituti,vt ipſam dimittat fidem,ne coniugem amittat infidelem. *Aug. ep.89.*

Vtriuſq; ſexus infirmitas propendens in ruinam turpitudinis rectè excipitur honeſtate nuptiarum, vt quod ſanis poſſit eſſe officiū, ſit ægrotis remedium. Neq; enim, quia incontinentia malum eſt, ideo connubium,vel quo incontinentes copulantur, non eſt bonū: imò verò non propter illud malum culpabile eſt hoc bonum: ſed propter hoc bonum veniale eſt illud malum: quoniam id, quod bonum habent nuptiæ, & quod bonæ ſunt nuptiæ, peccatum nunquam eſſe poteſt. *Idem de Geneſi ad lit. cap.7.*

Quum initio viri ſorores ſuas coniuges acceperunt, profectò in quanto eſt antiquius, compellente neceſſitate, tanto poſtea factum eſt damnabilius,religione prohibente. Habita eſt enim ratio rectiſſima charitatis,vt homines,quibus eſſet vtilis & honeſta concordia, diuerſarum neceſſitudinum vinculis necterentur: nec vnus in vna multas haberet,ſed ſingulæ ſpargerentur in ſingulos: ac ſic ad ſocialem vitam diligentius colligandam, plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe & ſocer duarum ſunt neceſſitudinum nomina. Vt ergo alium quiſq; habeat patrem, alium ſocerum, numeroſius ſe charitas porrigit. *lib.15. de ciuit. Dei, c.16.*

Etiamſi continentia coniugio præferatur, melior eſt tamen fidelis coniugatus,quam continens infidelis. Sed continens infidelis, homo non ſolum minus laudandus eſt, quia ſe continet, dum non credat: verum etiam multo magis vituperandus, quia non credit, cum ſe contineat. Conſtituamus ergo omnes bonos: etiam ſic profectò melior eſt coniugatus, fideliſſimus & obedientiſſimus Deo, quam continens minoris fidei, minoriſq; obedientiæ. Si verò paria ſint cætera, continentem coniugato præferre quis ambigat? *libr.16. de ciuit. Dei.*

Bonum coniugii Dominus in Euangelio confirmauit, non ſolum quia

POLYANTHEA
UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

lum quia prohibuit dimittere vxorem, niſi ex cauſa fornicationis, ſed etiam quia venit inuitatus ad nuptias. *Lib. de bono coniug.*

Coniugium mihi bonum videtur, non propter ſolam filiorum procreationem, ſed propter ipſam etiam naturalem in diuerſo ſexu ſocietatem. Habet etiam id bonum, quod carnalis vel iuuenilis incontinentia, etiamſi vitioſa eſt, ad propagandæ prolis redigitur honeſtatem, vt ex malo libidinis aliquid boni faciat copulatio coniugalis. *ibid.*

❡ Poeticæ Sententiæ.

Horat. 1. carm. 13.

Felices ter & amplius
Quos irrupta tenet copula: nec malis
Diuulſis querimonijs
Suprema citius ſoluet amor die.

Propert. 15.

Exemplo iunctæ tibi ſint in amore columbæ,
Maſculus, & totum fœmina coniugium.

❡ Philosophicæ Sententiæ.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ, quæ multis nubit, multis non placet. *Sen. in prouerb.*

Vitium vxoris aut tollendum aut ferendum eſt: qui tollit vitium vxoris, commodiorem præſtat: qui fert, ſeſe meliorem facit. *Gell. lib. 1.*

Nulla tam bona eſt vxor, in qua non inuenias, quod conqueraris. Sicut nihil ſuauius benigna coniuge: ita nihil infeſta muliere crudelius: quanto enim ſapiens vitam ſuam pro viri ſalute oppoſuit, tanto maligna ad mariti mortem etiam vitam ſuam reputat. Nihil ergo muliere moleſtius, quæ quantum in te coniunctior, tantum diſiunctior morum dulcedine, aut felle malitiæ. Mulier ſpecioſa templum eſt ædificatum ſuper cloacam. *Di. ge. Phil.*

Duo genera lachrymarum habentur in oculis fœminarum, veri doloris vnum, inſidiarum alterum. *Pyth. phil.*

De coniugij claritate. Dial. LXV.

Franciſci Petrarchæ.

Gav.

Vxorem duxi nobilem. R. Mallem tibi non tantum picas ac pſittacos, ſed bubones, ſtrigesque domi eſſe, illi canerent, iſta iurgabitur, illi aliquid nuntiarent, hæc peraget, illos excludere licet, hanc non liceret. G. Claro coniugio ornatus ſum. R. Specioſa vinctus es catena, vnde te ſola mors liberet. Gav. Claro coniugio felix ſum. R. Caſto felicior, feliciſſimus cœlibatu. G. Pulchro coniugio illuſtratus ſum. R. Anceps vxoris electio, deformis facile faſtiditur. Formoſa difficile cuſtoditur, ea lege, qua inter formam corporis atque animi caſtitatem, lis prope perpetua eſt. Sed vt, quod rariſſimum eſt, contingat & formæ pudicitia iuncta ſit, vberius tecum agam: accedant & fœmineæ dotes aliæ, nobilitas, cenſus, opulentia, fœcunditas, atque facundia, famæ integritas, morum candor, ſcito tuum limen his immixtam ſubintraſſe ſuperbiam, vt iure Satyricus videatur malle Venuſiam, quam Corneliam, Grachorum matrem Africani filiam, paternis triumphis ac gloria inſolentem. G. Nobile coniugium & honeſtum obtigit. R. Quid de faſtu faſtidioque ais? Parum ne fœminei mores noti? Diſce ſeruire, diſce pati, diſce caros pellere, vni coniugio vacandum eſt, Amicitiarum ſcopulus vxor imperioſa, & viri affectuum moderatrix. G. Generoſa mihi vxor obuenit. R. Grauis ſarcina, duræ compedes: liberos humeros, atque olim liberos pedes prement. Durum dictu, durius cogitatu, duriſſimum perpeſſu, non vnius lucis, ſed totius vitæ hoſpes forſitanque hoſtis, vacuam præſidiis inuaſit domum, vnde illam (vt dixi) veteris repudii ſpe ſublata, ſola ſcilicet mors excludat. G. Coniugem gratam duxi. R. Erras, illa te duxit, diu nimium fueras tuus, acceſſit ſponſo domina, carnifex priuignis, æmula ſocrui, familiæ iugum, coquinæ labor, onus penui, ſumptus arculæ, ornamentum aulę, diurnum ſpectaculum feneſtrę, lis nocturna cubiculo. G. Vxor mihi venit amantiſſima. R. Cum amore ſi neſcis zelus & ſuſpiciones & querelæ ſubeunt, immortale duellum domi habes, ipſis ex voluptatibus & iocis inimicitiæ erumpent, nec ad menſam, nec in thalamo tutus eris: nullum tempus litigio vacabit, media nocte pugnabitur. G. Exoptatas nuptias contraxi. R. Cum coniuge nuptias, cum pace diuortium. G. Vxor contigit, cui vnice placeo. R. Melius forſitan diſpliceres, non te amando premeret atque attereret, & cogitare, & res tuas agere, & ſomnum carpere ſineret, nunc vxori placens nil quod tibi placeat præter illam ſperes, totum ſibi te vindicat, nec ſufficies totus. Si quo forte ire velis fugere te, fugæq; cauſas fingere, ſi quid agas oblitum ſui, ſi quid cogites iratum ſibi, ſi cibo abſtineas ſordere res ſuas tibi, ſi ſomno ceſſeris, externa te Venere feſſum dicet. Denique vt vxori placidus, tibi atque aliis inutilis ſis oportet. G. Vxorē habeo, quæ me ardenter amat. R. Melius amaret caſte, pie, & ſobrie, ac verecunde, ardens enim amor qui niſi incendium eſt animæ? qua ardente quiſnam tibi modeſtiæ, quis reuerentiæ coniugali, quis tranquillitati locus, aut quieti? [...] amat vxor, niſi viciſſim ſe amari ſenſerit tepeſcet, amorem [...] mutabit, ſin æquandus tibi eſt amor, & tu ardeas neceſſe [...] deditus ſi amanti Zelotypæ coniugis vir in ſomnis nunc [...] nunc querelis, fictisque criminibus excitandus exercen[...] noctem ſeu licentius oculum deflexeris, ſeu ridenti len[...] ſeu vicinam ſalutaueris, ſeu formam alterius laudaueris [...] mum ſerius redieris, poſtremo aliquid feceris, aut dix[...] ſpectus, læſique reus ſis amoris, quæ ſi vita dici debet, qu[...] dicenda ſit neſcio. Et hæc equidem de ardenti tuo amo[...] noſtra eſt. G. Eſt mihi perpetua thori conſors. R. Et ſom[...] tuum exilium. Maritalis lecti rarus ac tenuis ſopor eſt [...] ptas, hinc iurgia, quies nuſquam. G. Habeo vxorem fide[...] R. Fuiſſe fideles aliquas non nego vsque etiam ad mortem [...] fecto homini qui hoc vitæ genus elegerit magnæ diu[...] bona & fidelis, maior tamen eſt acies aduerſa. Nempe [...] ſtrium multi dolo coniugum periere. Sileo Danai truc[...] tas nuptias, & infamem noctem, miſeramque tot ſimul [...] ſtragem. Non hoc illi quorum ſupra meminimus graus[...] non, non Phryx Deiphobus neget: non ex veſtris Africa[...] non poſtremo recentior Alboinus rex, cuius ab impud[...] fuſus coniuge nitidi Atheſis ripam ſanguis infecit. G. V[...] bilem, caſtam, manſuetam, humilem, & obſequioſam, p[...] reperi. R. Mirus anceps, cornicem candidam inueniſti. [...] men qui inueniſſe ſe fuſcam putet.

De raptu coniugij. Dial. XX.

Franciſci Petrarchæ.

Dol.

Vxor mihi præripitur. R. Violentum omne moleſtum [...] fateor. At res ipſa ſi per te illam æſtimes, quam quæſo [...] ſtiæ cauſam habet? Cum profecto ſi importuna eſt vxor [...] ſio magni oneris ſit leuamen. D. Rapta eſt coniunx. R. Si [...] dum corporis curanti præmium debetur, quid non le[...] languores, ac moleſtias debeatur? Si quis tibi medicus [...] febrem attuliſſet, & gratiam illi haberes, & pretium dares [...] facias continuam auferenti? D. Rapta eſt vxor. R. Neſci[...] ptori debeas, citra ingens indeciſumque litigium vna c[...] forſitan & graue periculum tuæ domus limen exceſſerit [...] erunt, qui vixiſſent ſi vel raptu vel aliter coniugibus ca[...] ter vitæ mala nihil peius quam inteſtina diſcrimina. D. [...] abiit. R. Si coacta iuit ignoſcito. At ſi volens, vno a[...] quæritur vindicta. Nam & adultera ſuum ad raptorem [...] tuum virus ſuam tranſtulit in domum. Qualem enim [...] ret, quæ talis fuerit marito? D. Vxor cum raptore liber[...] ne paululum. Alteri quidem alterius faſtidium non lo[...] tulerit. Si ante flagitium cogitarent homines, non eo [...] tes ad peccandum eſſent. Nunc feruidos appetitus ſe[...] nitentia. Nil niſi poſt factum cernitis, à tergo oculos [...] frons eſt. D. Rapta eſt vxor mihi. R. Hoc genus iniu[...] euadere potuêre, & Siphaci Maſſiniſſa, & Philippo He[...] abſtulit. D. Rapta eſt mihi coniunx. R. Quod ſemel ti[...] Menelao.

❡ Apophthegmata.

Theſea Dionyſii ſoror, nupta Polyxeno, poſtquam ma[...] tyranni profugiſſet, & rex ſororem accuſaret, quod co[...] mariti non indicaſſet: Adeone, inquit, Dionyſi, me vi[...] animi fœminam iudicas, vt ſi ſenſiſſem illum moliri fu[...] me illi nauigationis & omnium fortunarum comitem [...] fuerim? *Eraſ. 5. apoph. ex Plut.*

Portia Bruti vxor, Catonis filia, poſteaquam ſenſit c[...] de Cæſare interficiendo, ea nocte quæ præceſſit diem in q[...] occiſus eſt, egreſſo cubiculum Bruto cultellum tonſ[...] vnguium reſecandorum gratia popoſcit, eoque quaſi [...] nibus elapſo, ſeipſam grauiter vulnerauit. Mox Brutus [...] cillarum in cubiculum reuocatus, obiurgare eam cœpit [...] ſoris præripuiſſet officium. Hic illa clam marito: Non [...] temere feci: nam experiri volui, ſi quod conſtitutum [...] ceſſerit ex ſententia, quam æquò animo me ferro ſim p[...] *Plut. in Bruto.*

Iulius Cæſar, Pompeiam vxorem, quod ſiniſtra fama [...] quaſi cum Clodio rem habuiſſet, repudiauit quidem. [...] cum Clodius hoc nomine reus perageretur. Cæſar cita[...] hil mali de vxore dixit. At cum accuſator diceret, Cur [...] illa feciſti diuortium? Quoniam oportet, inquit, Cæ[...] etiam à calumnia puram eſſe. Præter argutiam reſpon[...] teſt & ciuilitas: quod repudiatæ coniugis famæ peper[...] *Ro. apoph.*

P. Syrus eum improbe Neptunum accuſare dicebat, [...] ex naufragio liberatus, iterum mari ſe credit. Transf[...] ad eum, qui ſecundam duxit vxorem. *Bruſ. l. 4. c. 25.*

Dionyſius, matri ſuæ præter ætatem nubere cupien[...] lia, inquit, ô mater, iura violari poſſunt, naturæ iu[...] Significans, contra naturam eſſe, ſi vetula quæ iam par[...]

-bet: At hodie nubunt ſeptuagenariæ. *Plut. in Reg. apoph.* & *l.4.c.1*

Annia ab amicis admonita, vt poſt defunctum priorem marit... alteri nuberet, cum ætas eſſet & integra, & forma præſtantiſſi... adhuc: quorum alterum præberet ſpem prolis, alterum pro... moueret amorem mutuum; nullo, inquit, pacto hoc factura ſum, ſi ... bono viro nupſero, nolo poſthac timere ne amittam: ſin ve... malo, quæ me caperet dementia, vt poſt optimum talem admit... -tem? *Eraſ. lib.8. apoph.*

Valeria, à quodam rogata quam ob rem defuncto Seruio mari... poſthac nubere vellet? Ideo, inquit, hoc facio, quia Seruius ... defunctus ſit, apud me viuit, viuetq; ſemper. *Eraſ.* ... *apoph.*

Martia Catonis F. interrogata, quam ob cauſam poſt mariti mor... ſe copulare viro renueret? Reſpondit, quia non virum fa... qui me magis velit, quam mea. Noluit probare caſtiſ... matrona hoc coniugium, quod mutuo careret amore. Quæ ... cauſa nubit viro, concubinum verius quàm maritum -bet. *Eraſ. l.8. apoph.*

Portia, cum laudaretur apud eam mulier quædam vt bene mo... tamen iterarat matrimonium: Felix, inquit, ac pudica ... non nubit niſi ſemel. Non paſſa eſt illam inter bene mora... numerari, quæ citra neceſſitatem aſciſceret alterum virum. Nam ... huc cogit egeſtas. Porro coitus gratia nubere, eſt non verè ... Eoque dixit, Felix excuſans neceſſitatem. *Eraſm. l.8. apoph.*

Eadem, quum diutius lugeret maritum, rogata quem eſſet habi... vltimum? reſpondit, Quem & vitæ. Sic illa Ethni... cum dedecore plurimarum Chriſtianarum, quæ vi... iam nupſerunt. *idem.*

Barbara Imperatrix Sigiſmundi Cæſaris vxor, eo fatis functo ... : ei autem cum diceret aliquis, imitandum turturis ... quæ mortuo marito, perpetuam caſtitatem ſeruaret: Si ... ratione carentes imitari volucres iubes; cur non colum... paſſeresque proponis? *Æneas Sylu. de dictis Sigiſmundi* ... *Friderici Imper.*

Pittacus, expertus dicebat, Æqualem ducito: quum ipſe domi ... opulentiorem, ac perinde moroſam & imperioſam. *id la... explicat Chiliadibus Eraſ.*

Antiſthenes adoleſcenti conſulenti, cuiuſmodi vxorem ducere ...: ſi formoſam duxeris, inquit, habebis communem: ſin ... habebis pœnam. Suaſit ducendam eſſe vxorem, quæ ... viro moueret, ob deformitatem: nec ob inſignem ... ab adulteris. Tribuit autem Gellius hoc dictum ... ſed *Laert. lib.6.c.1.* Antiſtheni.

Demonax, Epicteto Cynico ſuadenti, vt vxore ducta daret ope... liberis: neque enim id indignum eſſe philoſopho: Da mihi, ... igitur vnam è filiabus tuis. Notans illum ineptè ſuadere al... quod ipſe non faceret. *Eraſ. lib.8. apoph.*

... narratur illud Catonis dictum, Si ſine vxoribus mundus eſ... vita noſtra non eſſet abſq; diis. Senſit feliciſſimam homi... vitam fore, ſi datũ eſſet à coniugio liberos viuere. Sed, vt idem ... A. Gellium, cum illis incommodè viuitur, ſed ſine illis o... non viuitur, vt merito dici poſſit vxor neceſſarium malum. ... *l.8. apoph.* At cœleſtis veritas, vxorem bonum neceſſarium eſ-...

Alphonſus dicere ſolebat, ita demum matrimonium tranquille, ... querimonias exigi poſſe, ſi maritus ſurdus fiat, vxor cæca: ... opinor, fœmineum genus obnoxium eſſe zelotypiæ, atque ... rixas & querimonias: rurſum maritis permoleſtam eſſe ... garrulitatem: qua moleſtia cariturus ſit, ſi fiat ſurdus: nec ... adulterii ſuſpicione, ſi careat oculis. *Eraſm. libr.8. apoph.*

Pittacus interrogabat quendam, quamobrem vxorem ducere ...: qui cum reſpondiſſet: Quoniam ſi formoſam duxero, ha... ſum communem, ſin deformem, pœnam: haudquaquam, ... Pittacus: Sed ſi pulchram duxeris, non erit tibi pœna: ſin de... non habebis communem. *Stob. ſerm.65.*

Antiſthenes, Quidam cenſebat ſapienti non eſſe ducendam vxo... Antiſthenes contra, cenſebat ducendam eſſe, at non volu... ſed liberorum gratia. Debetur hoc naturæ, & patriæ. Sed cum ... indole præditis congredietur, vt ex bonis naſcantur boni. ... & amabit maritus vxorem, non vulgari more, ſed iudicio, is e... & conſtanter amat, qui iudicio amat. At ſapiens optimè ... quæ ſint amore dignæ: aduerſus eos qui vxores ſe ia... habere pro maſculis. *Recitat Eraſm. Rot. l.7. apoph. ex Laert.*

Charilaus, percontanti quamobrem Lacedæmonii virgines nu... producerent in publicum, vxores verò tectas: Quoniam, in... virginibus mariti ſunt inueniendi, vxores verò ſeruandæ iis, ... nacti ſunt. Huc ſpectabat ea conſuetudo, vt nec puellis de... mariti, nec contaminarentur matrimonia præter aliarum ... conſuetudinem, vbi virgines videri nefas eſt, vxores ocu... hominum exponuntur. *Plut.*

Anonymus. Ciues qui à nuptiis abhorrerent, cœlibesque viuere mallent, à ſpectaculis quibus nudi pueri incedebant, arcebat Lycurgus, aliaſque addebat ignominias, hac arte prouidens diligenter, vt ciues creandis liberis operam darent. Quum enim mos eſſet apud Lacedæmonios, vt iuniores ſenioribus multum honorem cultumque præſtarent, hoc honoris ademit iis, qui coniugibus ductis nollent augere ciuium numerum. Vnde nec illud in Dercillidam dictum reprehendit quiſquam, quum tamen belli dux eſſet probatiſſimus. Cum enim aduenienti iuuenis quidam non aſſurgeret, atque diceret, Non mihi aſſurgens ceſſiſti? Nec tu, inquit, mihi ceſſurum genuiſti. Tam procax iuuenis dictum in ſeniorem, eumque laude celebrem, nunquam tuliſſet populus Spartanus, niſi pro peſſimis ciuibus habuiſſet eos, qui ſponte ſteriles eſſe ſtatuiſſent, nec agnoſcerent quid patriæ deberent. Nam rem propius intuentibus, non ita magnum diſcrimen eſt inter eum qui ciuem occidit, & qui ciuem Reipublicæ dare cum poſſit recuſat. *Plut. in Lacon.*

Lycurgus quum certum tempus præſcripſiſſet, quo puellæ nubere, iuuenes ducere deberent: interrogatus cur id ſtatuendum putaſſet? Vt, inquit, ſoboles ex adultis perfectæque ætatis parentibus nata, valida ſit & vegeta. Et coitu præpropero non ſolum læduntur corpora gignentium, verum etiam proles naſcitur imbecilla. Tum qui ante tempus dant operam liberis, carent apud illos auctoritate quam ætas conciliat: rurſus qui vergente iam ætate, nec fruuntur liberis ſuis, nec eos poſſunt ad perfectam inſtitutionem perducere: morte ſenioque præueniente. *Plut. in Lacon.*

Leonidas, Anaxandridæ filius, & Cleomenis frater, cum ad bellum contra Perſas proficiſceretur, Gorgoni vxori ſuæ interroganti, quidnam mandare vellet: Nihil aliud quam vt nubas, inquit, & bonos liberos parias. Quo dicto primum oſtendit, in eo prælio ſe periturum: deinde ſuadet vxori ne vidua maneat, ſed nubat, filios educet Reipublicæ. *Plut. in Lacon. apoph.*

Demoſthenes dicebat, homines ſui ſeculi meretrices habere ad voluptatem explendam, concubinas ad quotidianam corporis curam: vxores vero (ſubijciebat) ducendæ ſunt: vt liberos legitimos gignamus, & familiæ fidam cuſtodem præficiamus. *Stob. ſermon.65.*

Antianira, Amazonum regina, demirantibus quod nupſiſſet claudo: ſatis Cynice reſpondit, ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ, id eſt, claudus optime virum agit. Senſit, maritum adhibendum non ad oculorum oblectamenta, ſed ad vſum coniugii. Feruntur autem claudi ſalaciores eſſe cæteris, & ob id ad gignendam prolem magis accommodi. *Eraſ. l.9. apoph.*

Socrates, ob adoleſcentulo quodam conſultus, vtrum vxorem duceret, an ſe omni matrimonio abſtineret, reſpondit vtrum eorum feciſſet, acturum pœnitentiam. Hinc te (inquit) ſolitudo, hinc orbitas, hinc grauis interitus, hinc hæres alienus excipiet, illinc perpetua ſollicitudo, contextus querelarum, dotis exprobratio, affinium ſupercilium graue, garrula ſocrus lingua, ſubſeſſor alieni matrimonii, incertus liberorum euentus. *Valer. Maxim. lib.7. de memorial. dictis.*

Socrates, cum quidam ex eius doctrina bene meriti diſcipuli ad eum deſcenderent, rogantes eum, vt aliquod præceptum ordinandæ ſuſciperent vitæ, in ſuum eos diuerſorium ſecum venire fecit, vxoremque ſuam Xantippen in ſuperioribus conſtitutam vocauit, iuſſitque, vaſa oleo & melle plena vt ejiceret: adminiſtrantibusque diſcipulis ait: ſi hanc in domibus veſtris rerum poteſtatem habueritis, beatam vitam ponetis. *In Prouerb. Philoſoph.*

¶ SIMILITVDINES.

D. Hieronymi. Vt ſi quis ſe incontinentem non erubuerit confiteri, in languorem incontinentiæ reclamanti non denegetur remedium nuptiarum. Quomodo ſi peritus medicus inquieto ægro, & neganti ſe poſſe à pomis omnibus abſtinere, concedat aliquantum, ne illa pernicioſa præſumat. *In ſeptimum caput prioris ad Corinthios.*

D. Auguſtini. Iuſtus quamuis cupiat diſſolui & eſſe cum Chriſto, tamen ſumit alimentum, non cupiditate viuendi, ſed officio conſulendi, vt maneat quod neceſſarium eſt propter alios. Sic miſceri fœminis iure nuptiarum, officioſum fuit ſanctis viris, non libidinoſum. Quod enim eſt cibus ad ſalutem hominis, hoc eſt concubitus ad ſalutem humani generis. *Lib. de bono coniuga. c.15. & lib. de Virg.*

Plutarchi. Quæ malunt dominari dementibus maritis, quam ſanis ac prudentibus parere: perinde faciunt, ac ſi quis in itinere malit cæcum ducere quam ſequi videntem & viæ gnarum. *In Moralibus.*

Vt Paſiphae maluit tauri congreſſum, cum vxor eſſet Minois: Sic quædam nuptæ moderatis ac ſeueris viris ad intemperantium amorem deuergunt. *In Moral.*

Vt vincula ex commiſſura vires accipiunt: Sic ex conſenſu viri & mulieris, familiæ ſtatus. *In Moral.*

Vt humida miſcentur omnibus partibus: Sic inter coniugatos omnia debent eſſe communia. *In Moralib.*

Vt vinum appellatur, etiam ſi maior pars aquæ ſit admixta:

Iis

Ita domus mariti dicetur, etiamſi mulier plus contulerit. *In Moralibus.*

Vt corpus nihil poteſt abſque animo, nec animus rectè valet, niſi corpore incolumi: Sic inter vxorem & maritum omnia ſunt communia. *In Moral.*

Vt qui in equum inſilire non poſſunt ob imbecillitatem, docent ipſum inflectere genua: Sic quidam generoſas ac potentes nacti vxores, non dant operam vt ipſi meliores fiant, ſed illas deprimunt. *In Moral.*

Qui venenis piſcatur, facile interimit, & tollit piſcem: ſed corruptum & malum: Sic quæ philtris captant maritos, ſtupidos habent & inutiles. *In Moral.*

Pro equi magnitudine temperamus frena: Ita pro vxoris dignitate moderanda gubernatio. *In Moral.*

Vt Circe non fruebatur iis, quos verterat in ſues, aut leones, ſed Vlyſſem ſanum vltra omnes dilexit: Ita quæ veneficiis nactæ ſunt maritos, inſuauem cum illis vitam agunt ob dementiam. *In Moralibus.*

Cœlii Rhodigini, Quemadmodum ignis palea vel leporinis facile ſuccenditur pilis, atque ocyus item reſtinguitur, contabeſcitque, niſi robuſtior firmiorque materia fuerit admota qua confoueri aliqua poſſit, ita momento euaneſcere nouorum coniugum amorem, forma ſolum corporis conciliatum, niſi bonis præfultus moribus, ac prudentia coalitus radices miſerit altius. *lib.* 28. *c.*21.

Sicuti Geometræ ferunt, lineas & ſuperficies non per ſe, verum vnà cum corpore moueri: Sic vxorem affectum nullum habere proprium conuenit: ſed ſtudia, curas, riſum, communia habere cum viro. *lib.* 28. *c.*21.

Luna quidem, cum abeſt à ſole, lucidam eſſe videmus, claramque: at eidem admotam obſcurari, hebeſcereque occultatam: Sic è diuerſo modeſtam oportet eſſe vxorem, addecetque aſſiſtente viro, ſeſe viſendam præcipuè exhibere. *ibid.*

Vt vini, ſic & matronæ auſteritas, vtilitatis plurimum, amarulenti nihil interfuſum congruenter habere debet. *ibid.*

Vt medici aſtruunt in ſiniſtra parte exiſtentes plagas ad dextram ſenſum referre: Sic vxorem viri, & virum vxoris ſentire doloris conuenit irritamenta. *ibid.*

¶ Emblemata.

Nupta contagioſo.

Andreæ Alciati.

Emblema CXCVII.

DII *melior a pijs, Mezenti, cur age ſic me*
Compellas? emptus quod tibi dote gener,
Gallica quem ſcabies dira, & mentagra perurit,
Hoc eſt quidnam aliud, dic mihi ſæue pater.
Corpora corporibus quam iungere mortua viuis,
Efferaq; Etruſci facta nouare ducis?

Vide plura infra tit. Matrimonium, & ſupra Caſtitas. Item, Mulier, Virgo & Virginitas.

Coniuratio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOL.

CONIVRATIO, Græce *συνωμοσία, ας, ἡ*, & *συνωμοτὸς, ȣ̃, ὁ*, coniuratus dicitur: & *συνομόω*, coniuro. Et eſt quando aliqui rebelles auctoritati in vnum ſe colligendo, iuramenta inter ſe dederunt, *vt habetur* 11.*q.*1. Coniurationem. Vnde coniurare, eſt ſimul & in vnum iurare. Hebr. *Keſcher*, à verbo *Kaſchar*, ligauit, colligauit, conſpirauit. Gall. *Ligue.*

Coniuratio & conſpiratio pro vno & eodem crimine accipiuntur. 12.*q.*1. Coniurationum. Conſpirare, eſt ſimul, vel in idem ſpirare. *ſecundum gl. in c. Conſtitutionum, de ſent. ex l.* 6.

Coniuro propriè eſt in alicuius perniciem iuro. Vnde coniuratio. Capiuntur nonnunquam coniuratio & conſpiratio in bonam partem, licet perrarò. *Horat. Coniurat amice.*

Coniurati ſunt hi qui coniurauerunt, & conſpirationem fecerunt.

¶ Exempla Biblica.

Coniurationis exempla: Abſalom, 2. *Sam.* 15. *v.* 10. Adonias, 1. *Reg.* 1. *v.* 5. Zambri, 16. 9. Iehu, 2. *Reg.* 9. *v.* 14. Oſeæ filius Ela, 15. 30. Ieroſolymitani, 14. 19. Sallum, 15. *v.* 10. Phace, *v.* 25. Amonis ſerui, 21. 23. Iudæi, *Ierem.* 11. 19. & 18. 18.

¶ Exempla Historica.

Marc. Brutus & *C. Caßius* in C. Cæſaris cædem coniurarunt, aliosq; huius conſilii ſocios ſibi adiunxerunt. *Vide Plut. in Bruto.*

Martia concubina Commodi Imp. cum Q. Ælio L
præfecto, & electo cubiculi cuſtode, coniuratione fa
balneo Imperatori venenum, in vino ſuauiſſimo
bellicum lib. 5. *Enn.* 7. & *Herodian. in Commodo.*

Carolus iunior Ludouici Germanorum regis filius,
grauiter in præſentia patris & optimatum eius vexa
conuexatione confeſſus, hoc ſibi ideo contigiſſe, q
trem ſuum conſpirationem facere moliebatur. *Sigeb*

Tarquinij, legati Aquiliorum & Vitelliorum fa
bus corruperant, duos item Bruti Coſ. filios: viſum
ditoribus omnibus, hominis iugulati ſanguine libato
tactis, magnum & dirum iuſiurandum concipere. *Plu
lerio.*

Darius rex deſignatus à patre Artaxerxe Mnemon
ſiam pellicem à patre impetrare non poſſet, inſtinctu T
trà patrem coniurauit. *Plut. in Artaxerxe.*

Cum *Alexander Magnus* in Aſia eſſet, Dynimus q
leſtra Macedoniæ oppido, cum pleriſque aliis regi
Diod. l. 17.

L. Catilina, nobili Sergiorum familia, valido corpo
uoq; ingenio, Syllanæ proſcriptionis nefariique dom
tor, peſſimo exemplo captus: animum adiecit ad Rem
fraudem & ſcelus occupandam. *Sabellic. l.* 5. *Enn.* 6.

Vide Seditio.

Conſcientia.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLO

CONSCIENTIA, Græce, *συνείδησις, ιος, ἡ*; &
icius dicitur. Et non eſt potentia, nec habitus: ſed
licet applicatio ſcientiæ: quandoque ponitur pro Sy
eſt actus eius. *B. Thom.* 1. *parte, q.* 79 *artic.* 13.

Conſcientia eſt regula in ratione. Syntereſis verò d
tè, inſtigando eam ad bonum & honeſtum. *Ex A
Summæ.*

Conſcientia modo de pluribus eſt, modo de vno.
Salluſtius, Tum ſcelerum ſuorum imprimisq;
ſcientia ſoliciti, quo ſe verterent, non videbant. *De*

Conſcientia, propriè ab Hebræis *Leb*, id eſt: cor;
nam & malam partem vox ea ſumitur.

¶ Loci Biblici.

Conſcientia quanti æſtimanda, 2. *Cor.* 1. *v.* 12. &
Heb. 10. 22. & 13. 18. 1. *Pet.* 3. *v.* 13. 16. 17. 21. 1. *Iohan.* 1. 7 &
ſcientiæ, ſolius Dei imperio ſubiectæ. *Rom.* 6. 17. & 14.
illis conſeruanda libertas, 1. *Corin.* 7. 35. & 14. 40. 2. *Cor.*
Col. 2. *v.* 16. 20. 2. *Theſſ.* 3. 4. 1. *Tim.* 4. *v.* 1. *Tit.* 1. 15. *Iac.* 4.
ſtabilienda, *Heb.* 13. 9. Conſcientia cauteriata, 1. *Tim.* 4.
dubia nihil aggrediendum, *Rom.* 14. 23. Conſcientia
dam dicendi genere dicitur à Paulo. 1. *Cor.* 8. 7. tacitum
cium, qui immunda eſſe putabant, quæ idolis fuera
que, bona conſcientia illis veſci non poterant. Conſc
perturbatio, *Sap.* 17. *v.* 10. 11. Conſcientia mala hæretico
moth, 1. 19. ſemper pauida eſt, *Prou.* 28. 1. tanquam cam
cruciat, *Gen.* 4. *v.* 6. 7. *Eſa.* 66. 24. *Rom.* 2. 15. & 6. 21. *Ep*
2 & 6. 10. *Tit.* 3. 11. *Heb.* 10. 27. *Iuc.* 2. 4. *Pet.* 1. 14. 1. *Ioan*
Conſcientia infidelium impura, *Tit.* 1. 15. Conſcienti
1. *Tim.* 1. 19.

¶ Sententiæ Biblicæ.

Veritatem dico in Chriſto Ieſu, non mentior te
perhibente conſcientia mea in Spiritu ſancto. *D. Pau
nos c.* 9.

Nihil enim mihi conſcius ſum: ſed non in hoc iu
Idem 1. *ad Cor.* 4.

Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ
ſimplicitate cordis & ſinceritate Dei, & non in ſapient
in gratia Dei conuerſati ſumus in hoc mundo. *Idem*

Abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in
adulterantes verbum Dei, ſed in manifeſtatione veri
dantes noſmetipſos ad omnem conſcientiam hom
Deo, nemini dantes vllam offenſionem, vt non vitupe
ſterium noſtrum. *Idem* 4. *c.* 2. *Epiſt.*

Hoc præceptum tibi commendo, fili Timothee:
cedentes in te prophetias, vt milites in illis bonam mi
fidem & bonam conſcientiam, quam quidam repelle
dem naufragauerunt. 1. *ad Tim.* 1.

Gratiam habeo Deo, cui ſeruio à maioribus cum
tia. 2. *ad Tim.* 1.

Ego omni conſcientia bona conuerſatus ſum coram D
hodiernum diem. *Act. c.* 23.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN